

Sektionen för folkhälsa och psykiatri
Nils-Olof Zethrin
Filippa Myrbäck

Regeringskansliet

Remissvar - Ds Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (S2024:16)

Socialdepartementet har berett Sveriges Kommuner och Regioner tillfälle att senast 2024-10-15 yttra sig över departementsskrivelse ”Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra”, S2024:16, S2024/01352.

Sammanfattning

SKR instämmer med behovet av att främja barn och ungas goda livsvillkor samt lika förutsättningar och möjligheter till hälsa och välbefinnande.

SKR instämmer med regeringens intention att ge fler barn och unga möjlighet att delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.

SKR anser att reformen kan ha en påverkan på kommunal verksamhet, speciellt kultur och fritidsverksamhet. Eventuella kostnader för detta har inte tillräckligt beaktats i konsekvensbeskrivningen.

SKR är positivt till ett differentierat fritidskort, det vill säga ett allmänt och ett särskilt fritidskort för socioekonomiskt utsatta hushåll.

SKR noterar att fritidskortsreformen särskilt avser att uppmärksamma barn och unga med funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd. Trots detta omfattar fritidskortet inte särskilda satsningar för dessa grupper av flickor och pojkar.

SKR anser att behov av aktiva personlig kontakter för att nå målgrupper med sämre hälsa inte har uppmärksammat tillräckligt i skrivelsen. Om inte

dessa behov beaktas riskerar hälsoskillnaderna istället att förstärkas av reformen.

SKR anser att reformen kan ha en betydande påverkan på kommunal verksamhet, speciellt kultur och fritidsförvaltningarnas stöd, service och administration, bland annat relaterat till det lokala föreningslivet och egna kulturverksamheter.

SKR anser att respektive kommun avgör vad som utgör kulturskoleverksamhet i sin kommun samt till vilken verksamhet fritidskortet kan användas till.

SKR anser att kommunerna ska avgöra till vilka av kommunens fritidsaktiviteter fritidskortet kan användas till och att dessa inte enbart begränsas till kultur.

SKR anser att skrivelsen inte innehåller tillräckliga förslag om åtgärder som kan motverka felaktiga utbetalningar och välfärdsrelaterad brottslighet.

SKR anser att det finns möjliga indirekta konsekvenser för självstyrelsen eftersom det finns erfarenheter hos SKR:s medlemmar om att statliga system likt ett utförarregister och de krav som ställs i det för att bli godkänd utförarorganisation kan bli normerande för vilka organisationer som får föreningsstöd i allmänhet.

Allmänna synpunkter

SKR ser att Socialtjänsten behöver utreda och prioritera behovet av en meningsfull fritid för placerade barn och ungas fritid, samt att fritidsaktiviteter inkluderas i vårdplaner och genomförandeplaner som sedan följs upp.

SKR:s ställningstaganden

3.1 Det ska införas ett statligt stöd för barns fritidsaktiviteter

SKR instämmer med behovet av att främja barn och ungas goda livsvillkor samt lika förutsättningar och möjligheter till hälsa och välbefinnande. Dessutom är hälsofrämjande och förebyggande arbete avgörande för att skapa en hållbar välfärd.

SKR instämmer med regeringens intention att ge fler barn och unga möjlighet att delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.

SKR noterar att fritidskortsreformen särskilt avser att uppmärksamma barn och unga med funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd. Trots detta omfattar fritidskortet inte särskilda satsningar för dessa grupper av flickor och pojkar.

Folkhälsosatsningar har ofta ett särskilt fokus på att nå målgrupper med sämre hälsa. **SKR** anser att behov av aktiva personlig kontakter för att nå målgrupper med sämre hälsa inte har uppmärksammats tillräckligt i skrivelsen. Dessa målgrupper är svårare att nå med offentliga satsningar än andra grupper. Fritidskortet med dess automatiserade ansökningsförfaranden, riskerar att bidra till att dessa målgrupper inte använder fritidskortet. Om inte dessa behov beaktas riskerar hälsoskillnaderna istället att förstärkas av reformen.

SKR anser att reformen kan ha en betydande påverkan på kommunal verksamhet, speciellt kultur och fritidsförvaltningarnas stöd och service till det lokala föreningslivet. Detta eftersom relationen mellan kommun och lokal föreningslivsverksamhet är intim. Detta kan innebära en ökad efterfrågan på kommunalt stöd. Detta har inte beaktats i departementsskrivelsen.

3.2 Fritidskortet ska lämnas för barn som är 8-16 år

SKR vill fästa uppmärksamhet vid att den föreslagna åldersgränsen för fritidskortet inte har någon relation till andra åldersgränser för barn och ungdomsverksamhet såsom LOK-stöd via Riksidrottsförbundet eller till de varierande åldersgränser för olika stöd och verksamheter som kommuner och regioner satt upp i förhållande till lokala och regionala överväganden.

3.3 Familjehemsplacerade barns rätt att ta del av fritidskort eller motsvarande insats bör utredas vidare

Det är viktigt att framförallt att omhändertagna barn och unga enligt LVU får tillgång till fritidskortet genom att socialtjänsten ska kunna ansöka om ett fritidskort utifrån att man delvis tagit över ansvaret för vården för den placerade. Det är viktigt att detta inte blir en ytterligare administrativ pålaga för kommunen, utan att ansökan kan ske smidigt som en e-tjänst för

ärendet. När det gäller frivilliga placeringar enligt Socialtjänstlagen kan socialtjänsten troligtvis samarbeta med vårdnadshavarna. Det behövs konkreta förslag om hur socialtjänsten juridiskt hanterar situationen om vårdnadshavaren inte ansöker om fritidskortet.

Det måste bli tydligt vilka regler som gäller om Socialstyrelsen ska fördela pengar till kommunerna innan beslutet om fritidskortet är klart. Det behöver klargöras om pengarna ska ges baserat på placering eller genom ekonomiskt bistånd.

3.5 Fritidskortet ska lämnas med olika belopp – allmänt och särskilt fritidskort

SKR är positivt till att fritidskortets belopp är differentierat, det vill säga ett allmänt samt ett särskilt fritidskort för socioekonomiskt utsatta hushåll.

SKR noterar att barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd inte är berättigade till särskilt fritidskort såtillvida de inte lever i familjer bostadsbidrag. Detta trots att dessa utgör en prioriterad målgrupp för reformen.

5.2.2 Krav på vissa idrottsföreningar och kommunala kulturskoleverksamheter

SKR anser att det är positivt att kommunala kulturskolan omfattas av fritidskortet. Värt att beakta är att en andel av kommunerna redan har avgiftsfri kulturskola eller differentierade deltagaravgifter. Detta betyder att barn och unga i flera kommuner inte kommer kunna ta del av fritidskortet inom detta kulturområde.

SKR anser att respektive kommun avgör vad som utgör kulturskoleverksamhet i sin kommun samt till vilken verksamhet fritidskortet kan användas till.

I Ds finns ingen definition av kulturskola. Det finns heller någon sådan från statlig nivå eftersom kulturskoleverksamhet är en frivillig kommunal verksamhet. I skrivelsen refereras till den definition som Statens Kulturråd tillämpar i deras statistiska rapporter. Denna kan tjäna som vägledning för respektive kommun men det ska vara kommunen som beslutar om vilken verksamhet som utgör den kommunala kulturskolan och som sedan ansöker om att registreras i utförrregistret.

SKR anser att kommunerna ska avgöra till vilka av kommunens fritidsaktiviteter som fritidskortet kan användas till, och att dessa inte enbart begränsas till kultur. Det finns en bred palett av kommunala verksamheter inom fritidsområdet som är ledarledda och bedrivs med en frekvens som kan jämföras med kraven på kulturskoleverksamheter såsom dessa formuleras i skrivelsen. Det handlar om verksamheter som väl korresponderar med syftena för fritidskortet såsom idrott, friluftsliv och annan barn- och ungdomsverksamhet.

6 Åtgärder för att motverka felaktiga utbetalningar inom ramen för systemet med fritidskort

SKR:s bedömning är att skrivelsen inte innehåller tillräckliga förslag om åtgärder som kan motverka felaktiga utbetalningar och välfärdsrelaterad brottslighet.

Välfärdsbrottslighet innebär att individer, föreningar eller företag på olagligt sätt tillskansar sig förmåner från välfärdssystemet.

Enkelheten i att kvalificera sig för fritidskortet kan innebära att individer missbrukar systemet. Sådana brott är svåra att upptäcka och utreda.

Den här sortens stöd ökar också risken för att individer ska hotas och utsättas för våld i syfte att öka kriminella grupper och individers möjlighet att komma åt stödet.

Att föreslå lösningar för kontroll som till exempel att intyga något på heder och samvete, är en metod som kan innebära omfattande problematik.

Systemet används både inom upphandlingsprocessen och inom ekonomiskt bistånd och leder där till problem och brottslighet.

De utförliga beskrivningar som finns i utredningen kring vilka uppgifter som ska finnas för att man ska bli registrerad i utförarregister med mera motverkar i sig inte felaktiga utbetalningar. Vårdnadshavare ska välja utförare som finns i ett register för att kunna nyttja bidraget. Här öppnas möjligheter för kriminella aktörer att "ledsaga" vårdnadshavare som har språksvårigheter, nedsatt kognitiv förmåga eller andra utmaningar. Även andra vårdnadshavare kan utsättas för hot och våld i syfte att välja en särskild utförare, vars verksamhet endast är fiktiv och pengarna slussas direkt vidare till kriminella aktörer. Att det finns tydlighet kring hur återkrav ska ske hjälper föga i dessa fall. När väl de felaktiga

utbetalningarna identifieras finns ingen verksamhet eller ansvarig kvar att återkräva pengar av.

12.3 Konsekvenser för barn och unga

SKR anser att ansökningsförfarandet ställer stora krav på vårdnadshavare, med höga trösklar som riskerar att fritidskortet inte når de familjer eller områden med störst behov. Detta krav på enkelhet måste balanseras mot risken för välfärdsbrottslighet.

Problematisering kring heder och unga flickor begränsade livsutrymme saknas.

12.5 Konsekvenser för regionerna

SKR vill betona att regionerna har en roll i samarbetet med kommuner och andra aktörer för att bidra till att fritidskortet når de som behöver det mest. Det är rimligt att anta att regionerna kommer att vara delaktiga i genomförandet av fritidskortet.

12.6 Konsekvenser för kommunerna

SKR anser att reformen kan ha en betydande påverkan på kommunal verksamhet, speciellt kultur och fritidsförvaltningarnas stöd, service och administration, bland annat relaterat till det lokala föreningslivet och egna kulturverksamheter.

Fritidskortets framgång kan vara beroende av att kommuner och regioner lägger resurser på att kommunicera fritidskortet. Ett exempel på detta är att skolan i förslaget inte har någon utpekad roll. **SKR** hade önskat att skrivelsen klarlagt skolans betydelse för fritidskortets genomslag. Det finns en risk för att information, kommunikation och uppföljning gällande fritidskortet hamnar på skolan som inte har uppdrag eller kapacitet att hantera detta. Förväntningar från föreningar, vårdnadshavare och elever med flera kan uppstå på att skolan ska svara på frågor om fritidskortet. Det är därför viktigt att skolan vet var man kan vända sig för mer information.

Om fritidskortet innebär ökat intresse för kulturskoleverksamhet kan detta innebära ökade kostnader för kommunen, då denna verksamhet redan är påtagligt subventionerad.

SKR anser att det finns möjliga indirekta konsekvenser för självstyrelsen eftersom det finns erfarenheter hos SKR:s medlemmar om att statliga system likt ett utförarregister och de krav som ställs i det för att bli godkänd utförarorganisation kan bli normerande för vilka organisationer som får föreningsstöd i allmänhet. Detta kan förhindra en förnyelse av barn och ungas deltagande i fritidsaktiviteter.

12.10 Konsekvenser för jämställdheten

SKR anser att förslaget saknar analyser utifrån jämställdhet och intersektionalitet. Det är viktigt att veta om, hur och att fritidskortet bidrar till minskade hälsoskillnader och till jämställdhet, inte enbart att det inte finns några negativa konsekvenser. När det gäller uppföljningen av fritidskortets effekter behöver det tydliggöras att det följs upp och analyseras för olika grupper av flickor och pojkar.

SKR betonar att kommunikationsinsatser behöver utformas för att främja jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet. Det är viktigt att nå såväl olika grupper av flickor, flickor och pojkar med funktionsnedsättningar som ”underrepresenterade grupper” i högre grad.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson,
ordförande

Kristdemokraterna, Moderaterna och Liberalerna lämnar reservation enligt bilaga 1

Styrelsen
2024-09-20

Reservation från Kristdemokraterna, Moderaterna, Liberalerna, Styrelsen för Sveriges kommuner och regioner

Reservation gällande remiss – Ds Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (S2024:16)

SKR noterar att fritidskortsreformen särskilt avser att uppmärksamma barn och unga med funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd. Det är angeläget att dessa satsningar förtydligas i den förordning som ska reglera övriga bestämmelser kring fritidskortet.